

HIFZISSIHHA 93 yaşında!

Aşı, en ucuz sağlıklı kalma yöntemi!

1965 yılına kadar Ankara'nın şimdilerde Hacettepe Üniversite'sinin olduğu, eski ve yeni Ankara'nın sınırı sayılabilecek Hacettepe semtinde yaşadım. Demiryolunun alt tarafında Sıhhiye semti başlardı. O zamanlar bu semtin adını, modern Türkiye'nin halk sağlığı altyapısının temellerini atan Dr. Refik Saydam tarafından bu bölgenin Tıp Fakültesi, Hıfzısıhha, Numune Hastanesi ve Sağlık Bakanlığı'ndan oluşan Sıhhiye kampüsü olarak oluşturulmasından aldığımı bilmiyordum.

Bu kurumlar içinde en önemlisi Dr. Refik Saydam'ın Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) döneminde halk sağlığının tıp eğitiminden farklı özellikler taşıması bilinciyle uygar ülkelerdeki benzerlerine uygun olarak kurulan Merkez Hıfzısıhha Müessesesi'dir (Umumi Hıfzısıhha Kurumu kurulmasına dair kanun, 17 Mayıs 1928). Müessese, Hıfzısıhha Okulu'nun yanı sıra laboratuvar ve aşı üretim hizmetlerinin yürütüldüğü bir Hıfzısıhha Enstitüsünü de içeriyordu. Nisan 1927'de inşaatına başlanıldığında Başbakanlığın ve Genel Kurmay Başkanlığı'nın binalarının olmadığını bilmek konuya verilen önemi göstermeye yeter.¹ Çünkü Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte başta verem, sıtma (Ankara nüfusunun %90'ı, toplam nüfusun yarısı), frengi, trahom (1920'lerde 3 milyon), çiçek ve kuduz hastalıkları olmak üzere uzun yıllardır savaşlarla açlıkla boğuşan halkın sağlık sorunlarıyla köklü olarak mücadele edilmesi gerekmektedir.²

Ülkemizde aşı (kuduz ve çiçek) eğitim ve üretim faaliyetleri (mikrobiyoloji olarak da okunabilir) II. Abdülhamit döneminde başlamıştır (1886). 1920-21 yıllarında Sivas'taki "aşı evinde" çiçek aşısı üretimi yapılmaktaydı. Türkiye'de çiçek, difteri, boğmaca, tetanoz, BCG, polio ve kızamık aşılama hizmetlerinin rutin olarak verilmesine 1930'da başlanmıştır. 1936 yılında Hıfzısıhha'da tifo,

¹ Doç. Dr. Mustafa Ertek, Dr. Mustafa Hacıömeroğlu, Hıfzısıhha'nın duayeni: Dr. Refik Saydam, <http://www.sdplatform.com/Dergi/121/Hifzissihhanin-duayeni-Dr-Refik-Saydam.aspx> (21.03.2020)

² Dr. Hilal Özkaya Cumhuriyet döneminde bulaşıcı hastalıklarla mücadele, Türkiye Aile Hekimliği Dergisi | *Turkish Journal of Family Practice* | Cilt 20 | Sayı 2 | 2016

dizanteri, kolera, veba, menengokok, stafilokok, boğmaca, brucella, nezle, BCG, difteri, tetanoz, kızıl, alüminyum presipiteli karma aşular, lekelihumma, kuduz, çiçek, grip aşulari olmak üzere 17 farklı tip aşı üretilip, 35 farklı formülde ülke istifadesine sunulmaktaydı. Ayrıca pek çok antijenin yanında tüberkülin de üretilmekteydi.³

Başarısı kanıtlanmış bu kurumda 1990 sonlarında başlatılan teknolojik ve bilimsel yenilenme süreci yalnızca “kâr-maliyet” gerekçelerine dayandırılarak sonlandırılmıştır (difteri-boğmaca-tetanos 1996’da, BCG aşısı 1998’de). Yakın geçmişte birçok aşıda kendi üretimlerine başlayan Brezilya, Arjantin, Küba, Çin, Hindistan, Pakistan, Endonezya, Tayland, Meksika ve Güney Kore gibi ülkelere karşın ülkemiz milyarlarca lirayı yabancı ilaç tekellerine aktarmayı tercih etmektedir. Yerli sermayemiz ise “zamanın ruhuna” uygun olarak Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarını tercih etmiştir. Hemen her salgın döneminde “milli” aşı üretimi gündeme getirilse de böylesi stratejik bir üründe dışa bağımlılığı sürdürecektir politikalarda ısrar edilerek çözüm teknoloji transferine dayalı özel/yabancı yatırımda aranmaktadır. Oysa ki günümüzde biyoteknolojiye dayalı aşı üretimi için her türlü kaynak (finansman, bilgi, insangücü) bulunabilir.

Kaynakların dronların peşinde savaş taktikleri geliştirmeye mi yoksa koruyucu sağlık hizmetlerinin stratejik aşı geliştirilmesine mi ayrılması siyasi bir tercihtir. Ancak yaşamakta olduğumuz küresel COVID-19 salgını, Türkiye sağlık sisteminin kamucu köklerini canlandırarak, yeniden tasarımılamak ve sağlık hizmetlerini herkese eşit ve ücretsiz sağlayacak sistemi kurarak, insan haklarına aykırı “şehir hastaneleri ve müşteri temelli” ideolojiden kurtarmayı zorunlu kılmaktadır.

³ <http://www.haber7.com/saglik/haber/94046-hifzisihha-muessesi-78-yasinda>, 27.05.2005, Kimyager Mustafa Hacıömeroğlu